

Šiame numeryje:

- Šv. Kazimieras Toronte. Lietuvišką pasaulį jungianti šventė. Mirgos Gimiuvienės knyga jaunimui — „Dingusio gintaro paslaptis“.
- Tylaus kabinetinio mokslininko ryžtas. Eilėraščiai iš Lietuvos.
- Iš Algimanto Mackaus knygų leidimo fondo veiklos.
- Pabaltiečių dailininkų meno paroda New Yorke.
- Lituanistikos katedra pradeda darbą. Santaros-Šviesos suvažiavimas.
- Mirė filosofas Michel Foucault.
- Pomirtinė dail. Juozo Pautieniaus paroda. Chicagos teatruose. Nauji leidiniai.

Kertinė Parastė

Šv. Kazimieras Toronte

Roma, Clevelandas, Torontas — tai šių metų lietuviškosios veiklos trys didieji geografiniai taškai išeivijoje. Romoje kazimierinių metų proga paties popiežiaus palankumo ir paramos dėka, o taipgi mūsų pačių planingomis pastangomis buvo atkreiptas pasaulio dėmesys į mūsų tautos šventąjį ir katalikišką lietuvių tautos tragiškąjį kancios ir kovos kelią. Clevelande buvo masiškai pademonstruotas išeivijos organizuotumas ir jaunųjų šokėjų entuziazmas, liudijantis pasaulio lietuvių gyvastingumą dar ilgiems metams. O šių atmintinų metų visų darbų ir iškilnių lyg ir pabaigtinis vainikas bus Religinis pasaulio lietuvių katalikų kongresas rugsėjo 1 ir 2 d. Toronte, Kanadoje. Tai vis didelės apimties lietuviškąjį susibūrimą, kuriuose reikiams ir platus bendruomeniškumas, ir intelektualus kūrybingumas, ir religinis-dvasinis susikaupimas.

Roma ir Clevelandas — jau praėjusios. Torontas dar prieš akis. Ir visos pastangos ir visas dėmesys dabar turėtų krypti į Torontą, į šv. Kazimiero 500 metų mirties sukaktuvių triumfališką, kūrybinę ir religinę iškilmes. Kaip Kongreso organizacinis komitetas mus informuoja, šis kazimierinis kongresas nėra įprasto pobūdžio. Jame nebus registracijų, balsavimų, organizacijų atstovų, formalų rezoliucijų, įgaliojimų. Tai manifestacinio-religinio pobūdžio kongresas, kuriame kviečiami dalyvauti viso laisvojo pasaulio lietuviai. Kazimierinė Lietuvos dvasia jungė visus.

Jau dabar galima spėti, jog tai bus mūsų lietuviško sąmoningumo, bendrumo, religingumo, intelektualumo ir kultūrinio kūrybingumo galiną demonstraciją. Štai tie pagrindiniai Kongreso programos taškai. Kongreso atidarymas rugsėjo 1 d. (šeštadienį) 10 val. ryto Royal York viešbutyje (100 Front St. W.). Pirmąją paskaitą 10:30 v.r. skaitys istorikas kun. prof. P.

ŠV. KAZIMIERO 500 M. JUBILIEJUS

PASAULIO LIETUVIŲ KATALIKŲ KONGRESAS

STATO

DARIAUS LAPINSKO

OPEROS PREMIJERA

DUX MAGNUS

LIBRETAS KAZIO BRADŪNO

RYERSON THEATRE
43 Gerrard Street East
TORONTO, ONTARIO

1984 m.
Sėkm. rugsėjo 1d. 8 val. vak.
Sėkm. rugsėjo 2d. 3 val. po piet.

Dail. Ados Korsakaitės-Sutkuvieneš sukurtas kazimierinės operos plakatas.

Lietuvišką pasaulį jungianti šventė

LIUDAS SAGYS

— Neįtikėtina! puiku matyti tokių skaičių jaunimo, šokantį lietuviškus šokius, nešiojantį tautinius rūbus ir besidomintį lietuviškos kultūros apraška. Džiaugiuosi atėjęs.

— Įspūdingiausia, kai sparnais, ratais, šokėjų eilėmis užpildė visą erdvę masinės figūros. Jų galėjo būti daugiau. Smulkus šokio brėžinys neišryškino atskirų šokių, veikia liejo bendrą grindų plotą vaizdą į mirgančią visumą.

— Šokių muzika buvo melodinga, maloniai klausoma. Vyru ir moterų choras didesnio išpūdzio nedarė.

— Vaizdas fantastiškas. Bet šalia nuosirdžių komplimentų, norėčiau padaryti vieną priekaištą. Per Clevelando spaudą, radiją, televiziją kvietėte visą miesto visuomenę. Atėję į šventę, per lietuviškas kalbas, jų nesuprasdami, šiek tiek pasimetėme, pasijutome svetimoje aplinkoje.

Tai keletas atsiliepimų apie sėkmingai praėjusią 7-tą šokių šventę iš amerikiečių ir kitų tautybių asmenų, kurie palaiko ryšius su Clevelando

lietuviams. Daugelis jų, pažindami savo miesto lietuvių šokėjus, su įdomumu laukė liepos pirmosios ir tik klausė, ar bus dar galima gauti bilietų Kolizijeje?

Žiūrovų ložėse buvo matyti Clevelando baletų choreografas ir meno direktorius Dennis Nahat, YMCA direktorius Curtis Keener su ponia, dienraščio *The Plain Dealer* šokių, muzikos programų kritikė Wilma Salisbury, *The Cleveland Press* buvusi tautybių skyriaus redaktorė Eleanor Prech ir daugelis kitų meno ir spaudos žmonių. Visos televizijos stotys (ABC, NBC, CBS) atsiuntė į šventę savo filmuotojus ir reporterius. Tą pačią dieną, 6-tos ir 11-tos valandos žiniuose, jau buvo transliuojamos šventės šokių ištraukos, pasikalbėjimai su šokėjais, pranešėjomis ir žiūrovais.

Šokėjų jūra

7-oji šokių šventė, kaip ir visos kitos prieš ją, prasidėjo iškilmingu parada. Skyrėsi tik tuo, kad naujo šokėjų maršo niekas nesukūrė. Vėliauos, šokėjų jūra — grupė po grupės žygiavo A. Modesto diriguojamo orkestro ritmu, pripildy-

istorijoje tai pirmoji religinė opera. Ir tai žadina lietuviškąją ambiciją, jog čia neatsilikame nuo šios dienos prancūzų, lenkų ir vengrų, patraukiančių dėmesį savo religinėmis operomis. Iš tikrųjų tai milžiniškas Kongreso užmojis ir stambus indėlis mūsų muzikinės kultūros. Jis liudija kazimierinių metų planuotąjį, ypač šio kongreso organizacinio komiteto pirmininko dr. Juozo Sungailos ir visų talkininkų kūrybinio angažavimosi drąsą ir polėkį. Juk sukurti ir pastatyti visai naują ir lietuvišką operą išeiviko sąlygose tai beveik kazimierinių metų stebuklas, žinant, kiek turi tam laiko ir darbo pašvęsti libretto ir muzikos autoriai, ir solistai, ir choristai, ir dekoratorė, rūbų siuvėjai ir kt. O kur dar visa operos orkestracija, visas orkestras, visos repetacijos, kai kompozitoriui, dirigentui ir spektaklių meniniam vadovui, o taipgi Kanadoj ir Amerikoj gyvenantiems solistams reikia skraidžioti ir važiuoti vieniems pas kitus bendroms repetacijoms. O prieš akis dar pati finalinė paruoša ir generalinių repetacijų įtampa!

Visa tai turint minty, nuo operos iniciatorių ir jos atlikėjų neturėtų atsilikti ir visada dideliame ryžtui palanki mūsų publika. Tai bendras, ambicingas Kanados ir Amerikos lietuvių reikalas. Todėl abiejose Didžiųjų ežerų pusėse šių metų Darbo dienos savaitgalis tebūna skirtas nuvykimui į Torontą, į kazimierinių metų manifestacinį ir kūrybingą lietuvių kongresą ir į kazimierinės operos „Dux Magnus“ premjerą, nes, kaip atrodo, tai bus vienintelė proga ją pamatyti ir išgirsti.

k. brd.

Vaizdas iš Septintosios tautinių šokių šventės 1984 m. liepos mėn. 1 d. Clevelando Kolizijeje. Nuotr. Jono Tamulaičio

dami Kolizijeje erdvę iškilminga, pakilia nuotaika, kuri jaudino ne tik lietuvius, bet ir kitų tautybių žiūrovus. Nuotaika slūgo, kai retai išdėstytos šokėjų grupės, žygiuodamos atskirai per visą aikštę, parado eigą labai prailgino. Paradą vedė ir šokėjų grupės pristatė meno vadovė Jadvyga Reginienė.

Šokėjams nužygiavus ji jiems skirtas vietas, salės skliautais nuaidėjo Amerikos, Kanados ir Lietuvos himnai, atliekami jungtinio choro ir orkestro. „Tegul meilė Lietuvos...“ skambėjo plačiai, didingai ir jungė į vieną šeimą programos atlikėjus ir žiūrovus. Širdį pagaunantio momento nuotaikoje ne vienam ir ašara nuriedėjo. Himnus dirigavo Dalia Viskontienė.

Ejo šventės svečių pristatymas, JAV prezidento Ronald Reagan telefoninis sveikinimas ir atidarymo kalbos. Pranešėja — Dalia Orantaitė. Atidarymui ir uždarymui skirtų kalbų buvo daug. Joms įpusėjus, pradėjo ir stovinčių šokėjų eilės, ieškodamos kur patogiau atsiremti ar prisėsti. Nerimavo ir žiūrovai, laukdami pirmojo šokio.

Pagaliam, po paskutinio lakių žodžių rinkinio, maršui išlydėjus dalį šokėjų iš aikštės, „Žilvičių“ prasidėjo lietuviškų šokių, žaidimų programa.

Šokiai, žaidimai ir jų kūrėjai

Kaip daugeliui šiais laikais jau aišku, šventinė šokių, žaidimų programa nebuvo „autentiška iš pievos ir sceną perkelta kaimo gegužinė“. Ne! Jaunimas ir vyresnieji šoko stilizuotus, scenai paruoštus, išplėtotus, įvairaus brėžinio šokius. Todėl bendrai informacijai ir mūsų kultūros istorijos labui šventės leidinys turėjo įdėti pilną programą: ne tik su trumpais šokių aptarimais, bet ir su tų šokių, žaidimų choreografais, muzikais. Užuot to, šventės leidinys skaitome: „Jievaro tiltas“ — šokis, kilęs iš adventinio žaidimo, „Malūnas“ — šokis, išsivystęs iš Malūnelio žaidimo, „Audėjė-

lė“ — šokis, kilęs iš to vardo žaidimo ir t.t. Jei šis programos numeris aptarimo principas būtų taikytas perėtų metų Dainų šventei, tai vietoj muziką J. Žilvičiaus, J. Strolis ir kitų dainų autorių skaitytume: „Oi, kad išauštų“ — kilusi iš to paties vardo liaudies dainos, „Vai ir prijogo“ — išsivysčiusi iš jojų liaudies dainelės, „Augino močiutė“ — kilusi iš vestuvinės liaudies dainelės...

Visiems žinoma, kad minėtos dainos ir kitos yra išplėtos, harmonizuotos muziką. Lygiai tas pat yra ir su šokiais. Lietuvių tautinių šokių instituto žmonės žino, 7-os šokių šventės programos vadovė žino, kad šventėje atlikti šokiai, žaidimai savaime neiškilo, neišsivystė, neiškerojo. Juos visus paruošė, atkūrė (pridedami daugiau ar mažiau savo kūrybos) mūsų tautinių šokių puoselėtojai, talentingi asmenys. Jiems pridera ir kreditas, mažutė padėka, vardas programoje, atsakomybė.

Žilvytis, Juodasis Jonkelis, Jievaro tiltas, Audėjė, Aštuonytis, Pasitupkė yra visi profesoriaus Juozo Lingio kūriniai. Jiems muziką harmonizavo prof. Jonas Švedas ir Alg. Balčiūnas (Audėjė). Varkijietis yra Ričardo Tamučio šokis, muzika — Alg. Balčiūno. Karklai ir Kalatinis — Kazio Poškačio stilizacijos šokiai, muzika harmonizuota A. Raudonikio. Tabalas sukomponuotas Kazio Motuzos, muzika sukurta J. Lechavičiaus.

Visi šie išvardinti šokiai yra Lietuvos profesionalių choreografų stilizacijos, kūrybos darbai. Vieni iš jų daugiau, kiti mažiau naudojami lietuviškų šokių grupių repertuaruose, šokami dainų ir šokių šventėse visame pasaulyje, kur tik gyvena susitelkusios lietuvių bendruomenės.

Grybai, Malūnas — Kotrynos Marijošienės kūriniai. Čigonėlis šventei paruoštas Onos Ivaškienės, muzika — liaudies melodija. Kas harmonizavo šių trijų šokių muziką, šventės leidinys nemini. Kubilo pirmoji choreografija buvo

A. Rūgytės ir B. Juškevičiūtės. Kepurinė — Marijos Baronaitės, muzika — J. Švedo. Vaikų šokiai šventei paruošti J. Matulaitienės. Blezdingėlės šventės brėžinys yra G. Gobienės, išdėstymas grindų plote — J. Reginienės. Jaunystės šokių sudarė G. Breichmanienė, muzika — A. Aleksio. Klumpakio šventės brėžinys yra J. Reginienės. „Atskirai minėtina Ratelių pynė yra J. Matulaitienės sceninis kūrinys, sukomponuotas, panaudojant penkių ratelių liaudies choreografiją.

Visus išvardintus šokius, žaidimus, jų autorius parinko LTS Instituto vadovybė. Parinkti šokių dauguma yra puikūs sceniniai kūriniai, prisodrinti liaudies kūrybos elementu.

Šokių išdėstymą programos eigoje, masines šokių figūras, šokėjų pasikėtimus, bendrą visos programos brėžinį sudarė J. Reginienė. Ji, turėdama keturias šokėjų kartas, šokius atitinkamai išdalino: vyresniesiems teko lėkti, jauniems greitesni, studentams — smarkiausi. Kokios nors programą ar jos dalį jungiančios minties — nebuvo ieškota. Dalį šokių pakeitus kitais, skirtu-

Programos stiprybė

Šios, palyginus, ilgos (galėjo būti net trumpesnė) programos pagrindinė stiprybė buvo šokių masinės figūros. Žiūrovai savo plojimais, rodo, prašyte prašė tokių didingų, plačių momentų ir daugiau, ir dažniau. Čia, žinoma, lengviau norėti, bet daug sunkiau įgyvendinti. Visose mūsų šokių šventėse vyrąja sceniniam, ne masiniam atlikimui paruošti šokiai, šokami atskirais rateliais, atskiruose kvadratuose. Tai patys lengviausias šventės šokių atlikimo būdas. Ir puiku, jei šokis sukomponuotas taip, kad šokio figūros, besisukdamos savaime kvadratu, sudaro tuo pačiu metu su kaimyninių kvadratų šokėjais masinį vaizdą. Pavyzdys — Audėjė. Šokis gerai atrodo ir atskirame (Nukelta į 2 psl.)

Po „Gatvės berniuko nuotykių“ — „Dingusio gintaro paslaptis“

RŪTA KULIKAUSKIENĖ

Mirga Girniuvienė. *Dingusio gintaro paslaptis*. Chicago: JAV Lietuvių Bendruomenės švietimo taryba, 1983. Išleista su Lietuvių Fondo pinigine parama. 192 psl. Kaina — 4 dol. Gaunama pas leidėją, pas platintojus ir Drauge.

Dirbdama kaip vaikų skyriaus vedėja mažo miestuko bibliotekoje, kas mėnesį užsėdėdama prie šimtas naujų knygų vaikams. O ir tas šimtas būna išrinktas iš dar ilgesnio sąrašo, sudaryto peržvelgus leidėjų katalogus ir kritikų recenzijas.

Mūsų išvijoje pramoginių knygų, skirtų mokyklinio amžiaus vaikams, tiek nesimėto. Jei vaikai turėtų pasitenkinti vien tik jiems rašomais veikalais, jie iš viso neįsivaikytų gerai lietuviškai skaityti, jau nekalbant apie įkvepiamą meilės knygai ar literatūrai.

Gal todėl kiekviena pasirodanti lietuviška knyga sutinkama su dideliu džiaugsmu ir švelnia kritika, nes tikimasi, kad gal tai knyga pakvies mūsų vaikus skaityti lietuviškai, nurūgdamama mažavertę nuotykių knygą, kurias jaunimas parsineša iš vietinės bibliotekos.

Tikriausiai, tėvų ir mokytojų akys sužiba, jiems perkant *Dingusio gintaro paslaptį*. Ar tai bus viena iš tų retų knygų, turinčių ir literatūrinę vertę ir pasisekusių skaitytojų tarpe? Ar tėvas mokėdams sūnui penkis dolerius už lietuviškos knygos perskaitymą, kaip daugelyje šeimų daroma, ar vaikas taupys savo pinigais, kad galėtų tą knygą pats nusipirkti? Manau, tai ir yra galutinis, nors nebūtinai literatūrinis knygos įvertinimas. Bet tokios knygos labai retos ir mūsų literatūroje pasirodo gal tik kartą per trisdešimt metų. Mūsų tėvai vis sakydavo „skaityk *Algimantą*“, nes jiems augant tai buvo vienintelė lietuviškai jaunimui skirta nuotykių knyga. Prisimenu, koki įspūdi man padarė prieš daugiausiai kaip trisdešimt metų pasirodžiusi knyga *Gatvės berniuko nuotykių*, patraukiusi skaitytojų savo lengvu pasakojimu, puošmenomis neapkrautu stiliumi ir trumpais gyvais dialogais.

Iš tikrųjų *Dingusio gintaro paslaptį* galima lyginti su *Gatvės berniuko nuotykių*. Jei dar paminėsime autorės puikias iliustracijas, visi anksčiau *Gatvės berniuko* skirti epitetai tinka ir šiai naujai išleistai Mirgos Girniuvienės knygai.

Knygos pagrindiniai veikėjai — tai visas būrys 10-11 metų vaikų, daugiausia iš jų dalyvavusių prieš penkerius metus išleisto tos pačios autorės knygoje *Senos bokšto paslaptis*. Tai sesutės Birutė ir Danutė Janutytės, jų draugė Laima, Laimos brolis Liūtauras ir kiti berniukai. Prideda daugiau šeimos narių, vyresni ar jaunesni broliai ir seserys, ir susidaro nemažas pulkas. Gaila, kad nėra tame būryje nė vieno pagrindinio veikėjo, kuris išliktų vaiko atmintyje, kaip *Gatvės berniuko* Pomidoras, kuris mano pasamoneje jau tūpi trisdešimt metų. Autorė pažymi, kad Birutė buvo „aukšta ir plona, o Danutė žema ir apvali“, o Laimos plaukai buvo „trumpi, juodi ir garbanoti“, bet tai aišku ir iš iliustracijų ir nebūtinai atskleidžia vaiko charakterį. Paskaičius dešimt puslapių, jau neprisimenu, kuris veikėjas strazdanotas ir kuris

Mirgos Girniuvienės iliustracijos knygai „Dingusio gintaro paslaptis“ (p. 14 ir p. 15).

garbanotas. O tai bereikalingai apunkina jauną skaitytoją. Atsižvelgiant į knygos paskirtį, gal reikėjo autoriui pasitenkinti keturiais pagrindiniais veikėjais, kuriuos skaitytojas bus sutikęs skaitydamas *Senos bokšto paslaptį*. Veiksmas sukasi apie dingusius gintarus, kurie turėjo puoštį tautiniais rūbais aprengtas lėles, išstatytas Jaunimo centro parodoje. Jaunieji sekliai bando rasti dingusį gintarą, įtardami poną Šlakį, kuris sukasi prie panelės

Cėsaitės, sukūrusios lėlių tautinius rūbus. Ta proga autorė parodo lietuviškos šeimos dabartinį gyvenimą Chicago mieste, suburdama bloko vaikus į vieną gaują, kuri dviračiais apvažiuoja pietinę Chicago apylinkę. Ieškodami gintaro, vaikai turi progos iškirsti visokių pokštų ir net dalyvauti Jaunimo centro „kultūrinėje veikloje“.

Lietuvišką pasaulį jungianti šventė

(Atkelta iš 1 psl.)

kvadrato, ir bendrame grindų plote. Malūno masinės figūros reikalavo atskiros choreografinės, pridėtinio šokėjų darbo ir visų šokėjų ratelių koordinavimo.

Masino vaizdo išryškinimui, gal kai kuriems šokiams nepadėjo ir meno vadovės J. Regininės nukreipimas šokėjų bendrame grindų plote skirtingomis kryptimis. Tai ypač aiškiai buvo jaučiama Bledzingėleje, kur neišryškėjo pagrindinė „V“ šokio figūra.

Gal dėl to, kad buvo visko pradžia, pirmoji programos dalis praėjo sklandžiai, gyvai. Jaučiamas įspūdių, veiksmo testinumas, augimas, išsivystęs ir masines (nors ir netobulas) Malūno sparnų, ratų figūras. Antroji dalis, po silpnoko

vaikų pasirodymo, neišaugo į ryškų užbaigos crescendo, bet priešingai — suglebo. Prasirodė kalbos. Ir palikome šventę ne dainuodami, šokdami, bet išėjome kiekvienas nešinas savyje atmintinuos, gražius šokius, muzikos vaizdus.

Aplamai, programos slinkti, tempą, augimą šiek tiek pristabdydavo dažni pranešimų aiškinimai. Nežinau, kad D. Orantaitė ir J. B. Litvinienė gražiai perduodavo šokių paaiškinimus, jų kalbėjimo metu salėje veiksmas sustodavo. O turint tiek šokėjų, šokių raida galėjo tęstis veik nuolat — nuo pradžios iki pertraukos, iki pabaigos. Tad šokio labai, veiksmui šventiniai šokių aiškinimai (tam yra

spausdinama programa) turėtų būti trumpinami, apjungiant kelis šokius iš karto.

Muzika, šokėjai

Šventės programa, tai ne tik šokiai, bet ir muzika, teikianti šokiams nuotaiką, tempą, pilną formą. Gera, tinkama muzika — pusė šokių šokėjams, dvigubas įspūdis žiūrovams. Žiūrėdamas iš šokėjų taško, visada džiaugiuosi aiškia, palyginus melodinga, įvairios instrumentalizacijos muzika, kuri padeda ne tik šokti, bet ir išryškinti šokių nuotaikas. Ir ne tiek svarbu, kas groja — simfoninis ar pučiamųjų orkestras, bet kaip groja: ritmas, tempas, muzikos harmonijos aiškumas.

Šioje šventėje šalia orkestro turėjome ir mišrų chorą. Skelbtas liaudies instrumentų ansamblis — nubyrėjo. Atrodo, dar yra liaudies instrumentais grojančių muzikantų, bet jau nėra ryžto, noro tokiai šventei susiburti, pasiruošti ir plačiai pasirodyti.

Visą muzikinę šventės dalį tvarkė, ruošė, repetavo Algis Modestas iš Chicago, Bronius Kazėnas iš Clevelando ir Rimas Kasputis iš Detroito.

Daugiausia, šventės muzika praėjo gerai. Buvo šen ir ten harmonijos, instrumentalizacijos vingių, kurie sunkiai eiti iš šokio figūros ir figūrų. Kai kur norėjosi lėtesnio tempo šokio pradžioje, greitesnio vėliau. Siekiant laisvesnio su šokėjais susigrojo, mūsų šventių muzikai turėtų arčiau pažinti šokių choreografiją, taip pat šokėjų muzikinį pajėgumą ir tada imtis šokių muzikos paruošimo darbo.

Chorui, tikiu, didelį nuostolį darė garso sistema. Keturi mikrofonai neapėmė viso choro ir švariai, aiškiai neparodė. Dėl to kai kurie choro lydimi šokiai, žaidimai apskritai atrodė blankiau.

Šventės šokėjai (jauniai ir vyresni) savo pajėgumu šokti, šokių atlikimu, kuo nors daug nesiskyrė nuo kitose šventėse matytų. Vieni rateliai, kaip ir pavieniai šokėjai, buvo

Giedrė Montvilienė Kompozicija (spalvoti pieštukai) Iš pabaltiečių dailininkų šiemetinės meno parodos New York'e balandžio 28 — gegužės 6 dienomis.

pasiruošę tiksliau, išmokę geriau, šoko laisviau, kitiems dar būtų pravertusios kelios repetacijos. Ypač silpnoki buvo vaikų rateliai. Jų šokiams žiūrovai didesniu entuziazmu neparodė. Skriauda tiems, kurie buvo pasiruošę.

Aplamai, keičiantis mūsų visuomenės kartoms, mes vis daugiau tokioms šokių šventėms ieškom paramos iš šio krašto gyventojų. Čia ir yra didelė proga išryškinti savo lietuvišką koloritą Amerikos kultūrų margumyne. Būtų gražu, jei visų ratelių ir pavienių šokėjų noras tiksliau paruošti repertuarą būtų didesnis. Būtų gražu, jei visa lietuviška visuomenė šia prasme šokantį jaunimą veiktų ir, bent prieššventinių metų tėkmėje, netrukdydama vykstančių repetacijų, planuotų šeimos šventes, stovyklas, savaitgalių iškylas, sporto rungtynes ir t.t. Būtų gražu šokių šventėmis kurti lietuviškos kultūros tradiciją Amerikos žemėje.

Šventės leidinys Tautinių šokių šventės reikalams išleistas specialus leidinys, didelio formato — 10

lamai knyga tinka būti garsiai skaitoma klaseje atskirais skyreliais, ir todėl gaila, kad šį kartą nėra įdėta atskiro turinio.

Autorės žodynas yra pritaikytas Amerikoje augusiems mokyklinio amžiaus vaikams. Jis nei skurdus, nei turtingas, gal daugiau virtūvinis. Visgi reikia autorę pagirti, kad ji sugebėjo įvesti užtenkamai rečiau ar naujų žodžių, neapsunkindama jaunojo skaitytojo. Nors gramatikos klaidų nėra ir stilius pritaikytas vaikams, gaila, kad knygos kalba vietomis visgi neskamba gyvai lietuviškai. Ar jau mūsų lietuviškos ausys tiek nejautrios, kad negirdime angliško verstinių frazių ir skaitome, jog „Jis dirba su gintaru“, ar „Ji turi tokių gerų mintių“? Gal taip žmonės dabar ir kalba Chicagoje, bet jei knyga yra skirta mokyklinio amžiaus vaikams ir leidžiama LB Švietimo tarybos, reikėjo kam nors garsiai ją perskaityti ir patikrinti stiliumi, ne vien tik gramatiką ir sintaksę.

Kokią vietą šie Jaunimo centro vaikai užima mūsų literatūroje, sužinosime gal tik už keliadesimt metų. Tėvų pareiga, kad knyga patektų į kiekvieno vaiko knygynėlį šią vasarą. O po to, jei patiks, esu tikra, tie vaikai perleis ją ir savo vaikams.

Chicago teatruose

Kompozitorius ir rašytoja

Chicago pietvakariuose esantis Candlelight Dinner Playhouse teatras (5620 S. Harlem) šiemet švenčia 25 m. sukaktį. Ji įsteigė gabus režisierius William Pullinsi, Amerikos katalikų universiteto Washingtono auklėtinis. Siam teatrui jis ir dabar tebevadovauja. Teatras veikia ištisas 52 savaites per metus, paprastai pastatydamas 8 veikalus. Per 25 m. jau yra pastatęs daugiau kaip 200 dramų, muzikinių kūrinų. Daugelis jame pasirodžiusių aktorų vėliau perėjo į filmus, televiziją ar asidūrė Broadway scenoje.

Dabar teatras stato muzikinę komediją „They're Playing Our Song“. Vaizduojamas kompozitorius ir rašytoja, sukurianti jam dainų žodžius. Kartą jiedu klube išgirsta jų sukurtą dainą. Iš čia ir pavadinimas „They're Playing Our Song“. Veikalas sukurtas pagal Neil Simon knygą, muzika Marvin Hmalish, dainų žodžiai Carole Bayer Sager. Vaidina pagrindiniai du aktorai: kompozitoriaus vaidmenį Robert Neches, atėjęs iš New Yorko scenos, besireiškias komerciniuose ir pramonės filmuose ir — rašytojos vaidmenį — Paty Lombard, jau nuo 13 m. besireiškianti scenoje, dalyvavusi daugelyje filmų, išleidusi savo plokšteles, besirodanti daugelio miestų scenose. Nors visą vaidinimą atlieka du aktorai, bet įvedus baletą šokėjus, pasigirstant įrekorduotiems balsams — visas pastatymas darosi daugylyti. Pasizymi dideliu scenų įvairumu: kompozitoriaus bute, New Yorko mieste, klube, rašytojos apartamentuose, gatvėje, papildomio name, ligoninėje. Į sceną įvedamas tikras automobilis ir tikra liginė lova su visais įrengimais. Šis vaidinimas pirmą kartą buvo pastatytas Broadway 1979 m. Kompozitoriaus personažas flegmatiskesnis, bet rašytoja — ekscentrikė, kartais naivi, kartais kvanktelėjusi, besiblašanti tarp meilės kompozitoriui ir ankstyvesniams vaikiniui. Baigiasi visgi abiejų galutinai suartėjimu šeimos gyvenimu. Tai muzikinė komedija nėra taip gliai prasminga, bet atsilankęs nuobodžias, dažnai net nusikvatomas.

J. Pr.

paprasta lietuviška polka ir pasivaikščiojimas.

Baigiamos pastabos

Iš šventės rengėjų girdėti, jog pradžios ir užbaigos kalbos, užtesusios laiką, dar ir kaštavo apie 3000 dol. Samdytam orkestrui reikėjo mokėti viršvalandžius.

Bet, nežiūrint kalbų, kalbėlių, nežiūrint, kad salės skliautai neturėjo lietuviškų puošmenų, kad nebuvo reklamuotų, nuostabių kolizėjaus šviesų, kad nebuvo šoktas gale tradicinis Suktinis — šventė praėjo nuostabiai gražiai.

Žiūrint atgal, šventei pasiruošimas nebuvo lengvas. Programos ruošos darbus sunkino dažnai siunčiami šokių pakeitimai, pataisymai, papildymai, užsėtę net iki birželio mėnesio. Išgarsinti kursai Dainavoje, atrodė, supažindino mokytojus tik su aibe šokių, bet ne su tikslėniu šventės programos planu. Trūko ir geros, juosteles įgrotos šokių muzikos, tinkamos ir repetuoti, ir koncertuoti.

Kaip matyti, klūdiučių buvo, bet, nežiūrint to, atliktas didelis darbas. Malonu pagirti šokėjus, jų vadovus, ypač jaunusius šokių mokytojus, kurie be didesnio patyrimo, gyvendami net už jūrų, ryžosi šventei ruošti ir joje dalyvauti.

Malonu sveikinti ir rengėjus už dideles pastangas. Tokie darbai mūsų šioje šveicijoje (ar gimtoje) šalyje turėtų artinti, jungti. Jungti ateinančiam, dar didesniame užsimojimui.

Tylaus kabinetinio mokslininko ryžtas

Kaip prof. Vaclovas Biržiška išgelbėjo vertingas knygas nuo sunaikinimo

ALGIRDAS MOŠINSKIS

Dar studentavimo laikais buvau bibliofilu — rinkdavau retas knygas užsienio antikvariatuose, Paryžiuje, Berlyne, Venecijoje, Florencijoje, ir atveždavau jas dovanų mūsų tėvų senam draugui, Kauno universiteto bibliotekos direktoriui profesorui Vaclovui Biržiškai. Tai buvo knygos vienuoliui ar kitokiui atžvilgiu surištos su Lietuva — kaip dabar priimta vadinti „Lituanica“. Profesorius jas mielai priimdavo. Taip ne viena reta ar sena knyga Kauno universiteto bibliotekoje yra su mano ekslibrisu.

Kartais man netyčia pakliūdavo net ir unikatai, tai yra veikalai, kurių egzistuoja tik vienas egzempliorius. Taip už keletą dolerių gavau labai retą Vokietijos žemėlapi — medžio raizinį, kuris, kaip pasakiau pasirodė, buvo pirmas Vokietijos žemėlapis iš ankstyvųjų viduramžių, kurio neturėjo nė viena biblioteka pasaulyje. Iškeičiau su valstybine biblioteka Berlyne į dalyką, kuris tada man, studentui, atrodė labai vertingas — rinkinį prūsų karalių įsakymų kaimiečiams vokiečių ir lietuvių kalbomis iš 17-to ir 18-to amžių. Gavau jų visą rinkinį, irgi unikatą, apie 30 plakatų pūbūdžio „Einblattdrucke“.

Nors tai buvo vokiški tekstai, iš jų paaiškėjo, kad vertimas iš lietuvių kalbą irgi buvo išspausdintas. Prof. Biržiška, juos gavęs, basiai susijaudino, net pradėjo prakaituoti jo kaktą. O man pasakui Berlyne kiti specialistai pasakė, kad aš galėjau prašyti iš vokiečių bent 10 ar 15 tūkstančių amerikietiškių dolerių, kuriuos jie būtų sumokėję, bet...

Studijavau tada užsienyje. 1925 - 1928 metais Paryžiaus Sorbonoje, o vėliau, 1928 - 1932 metais, Berlyno Politechnikoje. Ilgainiui, metams bėgant, užsimėgė labai glaudūs ir draugiški santykiai tarp manęs ir prof. Vaclovo Biržiškos. Jisai tada buvo visų pripažintas autoritetas bibliografijos srityje. Faktiškai, jisai buvo pirmas, sudaręs sistemingą visų lietuviškų knygų nuo pat Mažvydo bibliografiją. Jisai yra autorius kapitalinio veikalų — lietuviškų knygų bibliografijos.

Vieną dieną, matyt, būdamas gero šipo, profesorius man sakė: „Einame, parodysiu mūsų egzotiką ir kitas reikšmes“. Parodė hebrajų ir „idiš“ kalbomis spausdintas knygas senovės Lietuvos

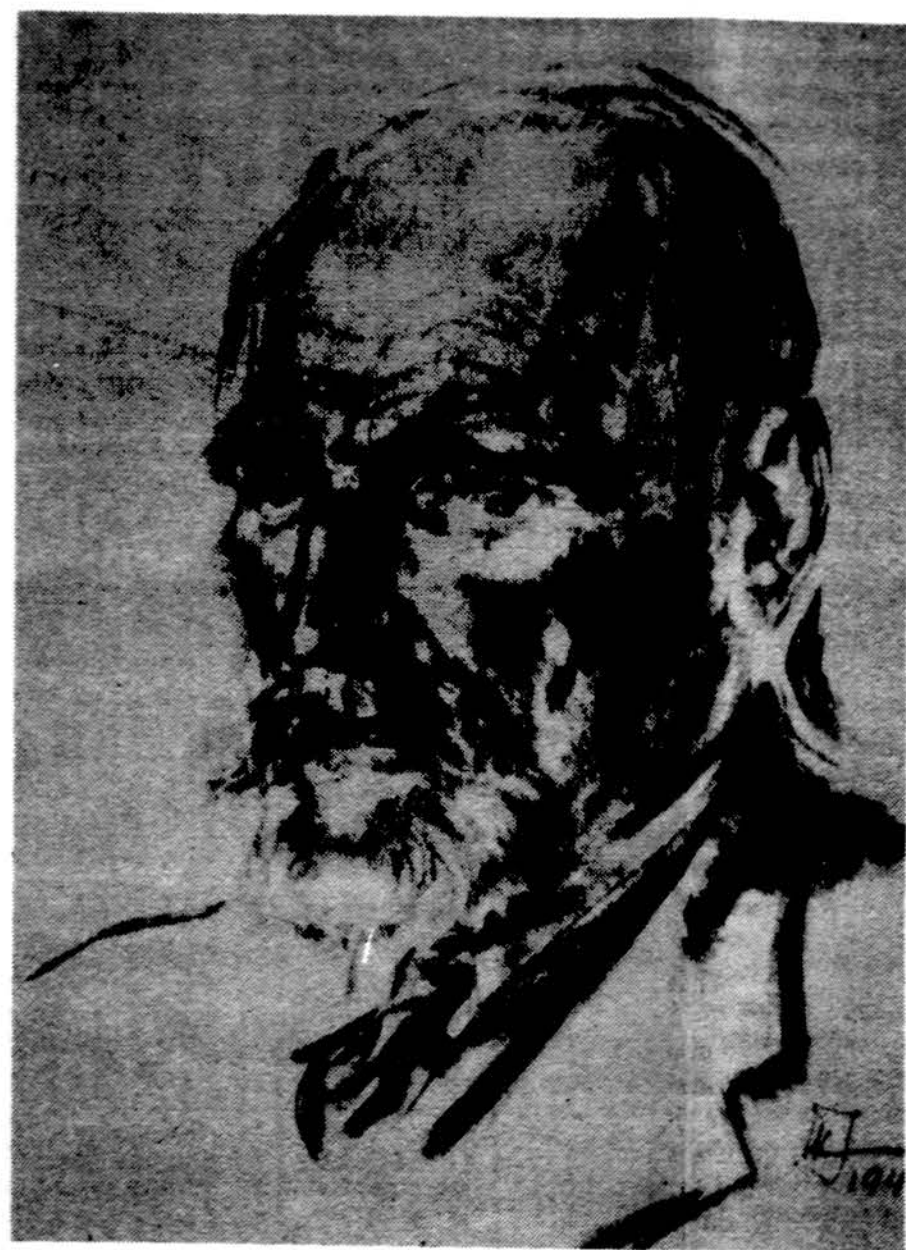
Didiosios Kunigaikštijos teritorijoje, taigi istorinėje Lietuvoje. Tai buvo įvairaus turinio veikalai, daugiausia filosofinio - religinio pobūdžio, bet būta ir kitokio turinio. Buvo ten veikalų, spausdintų Vilniuje, Kaune, Kėdainiuose, Slucke, Mohileve, Telšiuose — visų tų vietų neprišimenu šiandien, po tiek metų. Daugelis tų vietų šiandien yra maži miestukai, o kadaise tai buvo svarbūs prekybos ir kultūros centrai, kur kryžiuosiai keliai, arba prie upių. Ypač profesorius didžiavosi unikatais, knygomis, kurių težinomas vienas vienintelis egzempliorius. O tokiu ten irgi būta.

Pasirodė, kad šis nepaprastai, egzotiškas, mano akimis žiūrint, rinkinys, tai vaisius docento Šapiro darbo, kuris užėmė semitologijos katedrą humanitarinių mokslų fakultete ir dėstė senovės hebrajų ir klasikinę arabų kalbą ir literatūrą. Jį labai rėmė vietinė Lietuvos žydų bendruomenė ir aukomis, ir knygomis, kurių atsiųdavo net iš Amerikos ir iš kitų kraštų. Ir taip per daugelį metų susidarė palaipti labai vertingas knygų rinkinys.

Eidami bibliotekos rūsiu, tarp lentynų, vienoj vietoj priėjome nepaprastai didelių išmatavimų foliantus. Prie pat grindų surikiuoti puikiais senoviniais įrišimais — šviesiai žaliai „marroquin“ aptraukti tomai. Profesorius sustojo ir pasakė: „Štai, tas garsusis Vilniaus Talmudas“. Tai buvo 17-to ar 18-to amžiaus spausdintas veikalas. Atverčiau ir matau nepaprastai didį, turbūt kokių 2 centimetrų hebraišką raidės. „Tai ne popierius, tai pergamentas“, sako profesorius.

Būdamas tą dieną, ypač gerai nusiteikęs, jisai pasidarė labai iškalbus. Patys nepastebėjome, kad abudu jau susėdę ant cementinių grindų, šalia tų foliantų. Jo paaiškinimai virto tiesiog ištisais paskaitais, kurios klausėsi tik vienas studentas klausytojas. Mane stebino profesoriaus erudicija, jo žinojimas Lietuvos istorijos. Jo žinojimas įvairių privilegijų, Magdeburgo teisių, kurias turėjo miestai. Ir pirmąsyk išgirdau apie privilegijas, kurias turėjo žydų kahalai, tai yra žydų autonominės bendruomenės Lietuvoje.

Atėjo vokiečių nacių okupacija. Sušaudė be jokio teismo tą taip Lietuvai ir žydų bendruomenei nusipelnusį mokslininką ir veikėją docentą Šapiro.

Vytautas K. Jonynas

Vaclovo Biržiškos portretas

Ir ateina vieną dieną pas profesorių nemalonus lankytovas — uniformuotas nacių. Su raštu. „Pasirašykite čia, kad gavote“. Ir išeina. O tame rašte įsakymas: nuvežti visas žydų knygas į Petrašiūnų popieriaus fabriką. Kitaip sakant, įsaku jas sunaikinti.

Kaip sumaniai profesorius rado išeitį iš susidariusios padėties, pakalbėsiu toliau. Bet čia turiu kiek pertraukti paskojimą, aprašydamas tą jaukų bibliografų ir bibliofilų ratelį, kuris rinkdavosi pas profesorių. Nuolatinis lankytovas buvo kalbininko Jono Jablonskio sūnus Konstantinas Jablonskis. Iš profesijos teisininkas, einantis teisėjo pareigas, o iš pašaukimo tai buvo aistringas istorikas, archyvų tyrinėtojas. Antras labai dažnas lankytovas buvo kariškis Steponaitis iš Kariuomenės švietimo skyriaus, labai gerai suorganizuotas, pavyzdinai tvarkomos, antros pagal dydį Lietuvos bibliotekos direktorius. Jis buvo Krašto apsaugos ministerijos bibliotekos direktorius (be kitų dar jo einamų pareigų). Tai buvo ne tik bibliografas, bet tiesiog bibliomanas.

Rečiau matydavau poetą Faustą Kiršą. Dar rečiau pasirodydavo Paulius Galaunė, Čiurlionio galerijos, o vėliau

Vytauto Didžiojo muziejaus direktorius. Tas tai viską žinojo: kokiam dvare yra paveikslų galerija, o kokiam yra vertingų senoviškių knygų biblioteka. Mačiau vieną sykį, kaip jisai (o gal kas kitas? Tikrai nebeatsimenu.) atnešė senovinę, atrodo, renesanso laikų labai dailaus darbo skrynų, pilną visokiųjų pergamentų ir dokumentų. Visi tie dokumentai turėjo prikabinčius ant šilkinų virvutėlių vaško arba „liako“ antspaudus, kuriuos pasakui labai ilgai Konstantinas Jablonskis tyrinėjo. Tai buvo išgelbėtas kultūros turas iš nusavinto per žemės reformą dvaro (savininkai pabėgo Lenkijon). Bet grįžkime prie temos.

Per pirmą susitikimą klausiu profesoriaus: kaip ten su tom žydų knygom nutiko? O profesorius tik šypsosi sau ramiai į barzdą: „Paslėpėm. Pakrovėm į visokias senas dėžes, ant viršaus pridėjome senų daiktų, senų sulaužytų kėdžių, senų baldų, fotelių. Niekas nesuras“. Ir nesurado. Ir taip buvo išgelbėtas tas retas ir vertingas žydų knygų rinkinys.

Jau daug vėliau, Vokietijoje, tremtyje būdamas, pripuolamai sužinojau keletą įdomių detalių. Mano pašnekoje Austrijoje man pasakėjo, kad profesorius, gavęs iš Gestapo tokį raštišką įsakymą, rankų nenuleido. Suorganizavo studentus, kurie visame Kaune, visokiose valdiškose įstaigose surinko per kelias dienas kelis sunkvežimius popieriaus makulatūros. Pats profesorius sėdosi šalia šoferio ir nuvažiojo į Petrašiūnų popieriaus fabriką, kur to fabriko vedėjas ar direktorius buvo jo geras pažįstamas. Pasvėrus pristatytą seną popierių, jis gavo iš Petrašiūnų fabriko raštišką pakvitavimą, kad Kauno universiteto biblioteka pristatė tiek ir tiek tonų popieriaus makulatūros. Ir viskas.

Rašydamas apie šį atsitikimą — kokiomis aplinkybėmis buvo išgelbėta vertinga semitologijos katedros surinkta biblioteka nuo sunaikinimo ir kaip drausiai ir sumaniai profesorius veikė ir tą savo tikslą pasiekė ir įvykdė, turiu vis dėlto mūsų jaunesnio amžiaus skaitytojams priminti, kad anais laikais, nacių okupacijos metu vokie-

Eilėraščiai iš Lietuvos

Jonas Gintaris

SU TAVIM AŠ KALBU

Su tavim aš kalbu,
Mano žeme žalia,
Tartum uosis prie kelio parimęs.
Tu buvai man pradžia
Ir esi man galia,
Kad neklyščiau — dienų piligrimas.

Su tavim aš kalbu,
O gimtine mana,
Ežerais, kalvomis nubarstyta,
Tavo upių, miškų
Paslaptis amžina
Traukia širdį kas vakarą, rytą.

LAPAI

Škainioja vėjas geltonus lapus
Savo besočiu glėbiu.
Kiek jų bulvaruos supus —
Medžių vaikų nuostabių, —
Kiek mirs našlaičiai miškuos,
Kiek eis lenkynių laukuos.

Kiek jų takelius patalų klos,
Laipios stogais vienišais,
Kiek jų sugers ašarėlė miglos,
Kiek saulės mariose žais,
Rudenį žemei bylos,
Pilną rąkų ir tylos.

Auksu dažyti jie gatvėmis skris,
Džiaugsmą dienų palydės,
Bailiai plazdens pro atvertas duris
Ir pranašingai čižės:
— Myluoja sodai šalnas —
Vasara baigė dienas.

RYTAS PUŠYNĖ

Dega jaunos pušaičių žvakelės
Ryto saulėj
Ir vilioja smėlėtai takeliais
Į pasaulį

Su balsvais debesų avinėliais
Nulinguoti,
Žemei džiaugsmą mažais trupinėliais
Atiduoti.

Karoliūkai rasų padabintos
Rasos tviška.
Bunda laimė žmonėms išdalinti
Žalias miškas.

Tai liepsnokite, mielos žvakelės,
Kaip lig šiolei
Ir viliokite girių takeliais
Vis į toli.

DRUSKININKŲ PUŠYNĖ

Aš geriu kvapą sesių pušų
Ir jaučiu — su kiekvienu lašu
Įsruvena į gyslas gyvybę.
Ach, kad būtų daugiau tų lašų
Tai rudenį su jais pamatu
Ir žmogaus apdaunočiau didybę.

Aš dainuočiau — su vėjais kartu —
Gal šimtams būsimųjų kartų
Ir širdies nė vienam negailėčiau, —
Ir tik skaros šilų —
Žemės brolių mielių —
Kaip šį vakar — laukais vis lydėtu.

SAUKLYS

Pro bundantių krantinę
Einu.
Klausau apie gimtinę
Dainų.

Jos gyvos milijonus
Širdžių,
Ir jas — varpus malonius —
Girdžiu.

Užtraukim sutartinę

Visi:
— kokia brangi, tėvyne,
Esi!

SUSIKAUPIMAS

Ar girdi istorijos legendą
Grindiny?
Rodos, broliai ant žirgų dar skrenda
Dulkini...

Vyrai grūmėsi su priešais drąsiai —
Milžinai,
Už tėvynę daug širdžių užgeso
Amžinai.

Tūkstantiai nuo švino liūčių krito...
Bet hiti
Kilo — nors klumpėti, — laisvės ryto
Pašaukti.

Nekviestieji atėjusiai dingo
Lyg sapne.
Pluotė kraują Lietuva skausmingai
Nemune.

MINTIES PAUKSTĖ

Kur tu skrisi, paukšte nuostabi —
Amžinai nerimstanti mintie?
Ar už girių, kur kadais klajojau,
Kur takai vingiuoja nebe tie?

Nuplaukė pro alkšnių aukštą sieną
Popieriaus laiveliai upeliu...
Gal už tai — ten paliktą — kiekvieną
Savo mažą pėdą taip myliu.

Nei gimtinės stogo samanoto,
Nei malūnų vaikiškių nėra — — —
Tik mamos lopšnė — man dainuotą —
Vasaromis primena žara...

Dieną naktį shrišk, miela bičiule —
Mano nenurimstanti mintie,
Ten, kur smėly brolių klajojau,
Kur takai vingiuoja nebe tie.

MEMORIA

(Prie palaidotų knygų)
Štai, ilsisi vyrai, sumigę
Sventorių tarp medžių senų,
Sūpavę tikėjimo vygę
Daug žemės dukrų ir sūnų
Ir škiepiję meilę visiems —
Turtingiems bei vargšams romiems.

Tarytum kariai išrikiuoti
Paunksnėje kryžiai pilki.
Jiems pagarbą čia atiduoti
Akimirka trumpą lieki.
Smėletu taku išėini,
Išskaitęs vardus akmenų.

Iš Algimanto Mackaus knygų leidimo fondo veiklos

Jau baigiama išleisti Algimanto Mackaus poezijos rinktinė „Augintinių žemė“. Tai knyga, kuri bus paminėta dviguba sukaktis: 20 metų nuo autoriaus tragiško žuvimo ir jo vardo knygų leidimo fondo 50-tasis leidinys. Knyga didesnio formato, liukšusiniai išleista, iliustruota dailininko Prano Lapės, susideda iš 3 dalių: Jo yra žemė, Neornamentuotos kalbos generacija ir augintiniai, Chapel B. Šios eilėraščių knygos 50 egzempliorių bus numeruota ir dailininko pasirašyta. Knyga pasirodys Santaros-Šviesos suvažiavime 1984 m. rugsėjo mėn. 6-9 dienomis. Ten pat vyks ir knygos originalių iliustracijų paroda. Numeruota knyga bus parduodama brangiau.

Kitiems metams ir ateičiai numatoma Petro Klimo dienoraštis, Antano Škėmos raštų trečiasis tomas, studija apie Marių Katiliškį, redaguota Violetos Kelertienės, ir tokie skaitančiai visuomenei žinomi autoriai kaip Tomas Venclova, Aldona Veščiuonaitė, Ljudas Dovydenas, Balys Sruga.

Jurekas — dail. Prano Lapės iliustracija Algimanto Mackaus poezijos rinktinėi.

G. V.

Prof. Vaclovas Biržiška

Seniausias lietuviškas laikraštis ir jo redaktorius N. P. Ostermejeris

Tradiciškai spausdinti mūsų periodinės spaudos pirmūna laikyti Pradžios laikas 1832m pradėtas leisti „Nuridaucimas“ apie Evaristijos Praxplatinimą tarp žydų ir pagony. Tarpiau dabar dabartinėse laikais, nežinau, ar tai, kad 1932m. net oficialiai buvo rašoma meninama mūsų periodinės spaudos 100 metų sukaktis, pradinę jos datą čia turėtume atsižvelgti derimtinai atgal, į 1832m. ir šis

Profesoriaus Vaclovo Biržiškos mokslinio darbo apie Mažosios Lietuvos rašytojų ir lietuvių laikraštijos pradininką Natanelį Fridriką Ostermejerį rankraščių pradžia. (Iš Broniaus Kviklio archyvo.)

(Nukelta į 4 psl.)

Pabaltiečių dailininkų meno paroda New Yorke

JUOZAS BAGDONAS

Lietuvių, latvių ir estų dailininkai New Yorke yra sudarę organizaciją, kuri kasmet suruo-
 dia bendras dailės parodas. Tai — „Baltia“ — Baltic American Association for the Arts. Organizacijai vadovauja trys moterys; lietuvių grupei Alina Staknienė, latvių — Eleonora Šturma ir estų — Maie Kuuskvere. Jos patios nėra dailininkės, o tik savų tautų kultūros puoselėtojos. Parodos pakaitomis vyksta atskirų tautybių namuose: lietuvių Kultūros židinyje Brooklyn, latvių Daugavas Vanagi House Bronxe ir estų namuose Manhattan, arba ukrainiečių kultūros institute, taip pat Manhattan. Šių metų paroda vyko nuo balandžio 28 d. iki gegužės 6 d. ukrainiečių instituto patalpose. Ši paroda buvo skirta tik grafikai ir piešiniais, nes patalpos ukrainiečių namuose nėra pritaikytos didesniems apimties parodomis. Dalyvavo 27 dailininkai su 49 darbais. Lietuvių grupėje dalyvavo: N. Alpertas, J. Bagdonas, D. Jurkutė, E. Kepalaitė, P. Lantuchas, G. Montvilienė, E. Urbaitytė ir L. Zidonytė.

Paulius Lantuchas Vario graviūra

Pabaltiečiai dailininkai bendradavė ir praėityje. Žinome, kad 1911 metais Baltijos dailininkų sąjungos parodoje Rygos mieste muziejuje dalyvavo Petras Kalpokas. 1913 metų parodoje vel Petras Kalpokas ir Vladas Eidukevičius. 1918 m. parodoje Petras Kalpokas ir kiti. Nepriklausomybės laikotarpiu tarp pabaltiečių dailininkų organizacijų vyko bendradarbiavimas platusiu mastu. Buvo ruošiamos parodos Kaune, Rygoje ir Taline. Tas parodas gljodovoda kraštų vyriausybės. Muziejai įsigyvdavo dailės kūrinių, kurie ir dabar yra muziejų fonduose. Tokiose bendrose parodose išryškėja ne tik asmeninē dailininko individualybė, o taip pat ir skirtumai, kurie išplaukia iš kūrėjo tautinio priklausomumo. Nežiūrint, kokią meninę formą dailininkas benuodotų savo idėjų raiškai ar kokiomis priemonėmis tas idėjas realizuotų, — visada jis bus skirtingas ir savitas, nes tą savitumą natūraliai ir neišvengiamai padiduoja jo priklausomumas savo tautinei prigimčiai.

Ilmars Rumpeters — tapytojas impresionistas, kontrastingų tapybinių tonų ir plačių potepių meistras. Savo kūriniuose mėgstama gamtovaizdžius. Parodoje išstātē realistinio stiliaus portretinius piešinius. *Vigeo Saule* išstātē vieną mėlynai pilkame fone dinamiškų abstrakčių formų kompozicija ir realistinio piešinio moters portretas. Abu darbai įvykdyti monotipo technika. Dailininkė gerai pažįsta ir apvaldo monotipo techniką.

Cia suminėti ir kiti latvių tapytojai, skulptoriai ir grafikai, kurie dalyvauja bendrose parodose, yra aukšto lygio profesionalai — su polinkiu į realizmą. Emma Uusen-Siirak, — žymi estų portretistė, išstātē du pastelinis etudus portretams. Dailininkė yra gerai apvaldziusi pastelinės tapybos techniką. Jos portretai pasižymi geru piešiniu ir portretuojamo asmens charakterio išryškiniu.

Mirē filosofas Michel Foucault

Šių metų birželio mėn. 25 d. ankstyva popiet mirē (sunkaus kraujo užkrėtimo ištiktas) 57 metų amžiaus sulaukęs prancūzų filosofas Michel Foucault. Jis pasiekė pasaulinio garso kaip vienas pagrindinių struktūralizmo instigatorių. Iš Paryžiaus šio šimtmečio septintuoju dešimtmečiu sklido žinia, jog antropocentrinis galvojimas žlugęs, žmogus miręs, jo vieta užima struktūralizmo ir diskursai. Šie šūkiai ypač suerzino marksistus, kurie šoko polemikon gelbėti pavojū atsidūrusio žmogaus ir istorijos. Tuo metu tai atrodė kaip epochinis idėjinis mušis dėl intelektualinės viešpatystės Europoje. Tačiau ir tada kontroversija netrukė oponentams Sartre ir Foucault kartu dalyvauti politinėse demonstracijose. Vėliau ir pats struktūralizmas, kaip dar anksčiau marksizmas, pateko į krizę. Foucault nutolo nuo struktūralizmo, nes iš tikrųjų jo mintijūma labiau traukė istoriniai lūžiai žmonijos gyvenime, kai tuo tarpu struktūralizmas telkėsi prie istoriškai neekantų struktūrų studijū. Pastaruoju metu Foucault toliau rašė 1976 m. suplanuotą šešių tomų veikalą „Lytiškumo istorija“. Praeitais metais kartu su filosofu Francois Wahl ir istoriku Paul Veyne įkūrė naują knygų seriją, kurią leis Le Seuil leidykla. Tad miris pasitiko jį pačiame darbo įkarštyje. Tuo ju miris skiriasi nuo kelių kitų neseniai mirusių prancūzų filosofų: su Jean-Paul Sartre baigėsi ištis-

maža dalykų, nors juk yra imanoma begaliniai daug pasakymų. Jis todėl žvelgė į istorinius dokumentus, norėdamas juose atrasti pasakymus ne tik apie tai, ką jie apie savą laikotarpį žino, bet taip pat ir apie tai, ko jie nežino. Foucault projektas buvo radikaliai antimetafizinis: jis norėjo atskirti negalimus pasakytį dalykus nuo neapsakytų, negalvotais mintis nuo neįmanomų galvoti ar negalvotinių. Jo „Žinojimo archeologija“ turėjo būti grindžiama likusios nebaigtos „Lytiškumo istorijos“ tyrinėjimais. Foucault knyga „Prijūrtėti ir bausti“ nėra tik teoretiko darbas, bet taip pat ir praktiškai veikiantis intelektualo. Foucault daug kartų rūpinosi kalėjimų sąlygų pagerinimu. Savo intervencija jis suprato kaip negu klasikosios intelektualo paskirties vykdyma, save padarant kalbėtoju už kitus ir pikantinai universalių vertybių vardu. Jis siūlė „specifinio intelektualo“ modelį, kuris veikty tik ten, kur jo specialios žinios jį pateisintų. Dar per anksti brėžti Michel Foucault minties balansą, nes jis mirē darbu nepabaigęs, tačiau jo idėjinė įtaka greičiausia dar daug metų liks gyva naujų istorikų ir filosofų darbuose.

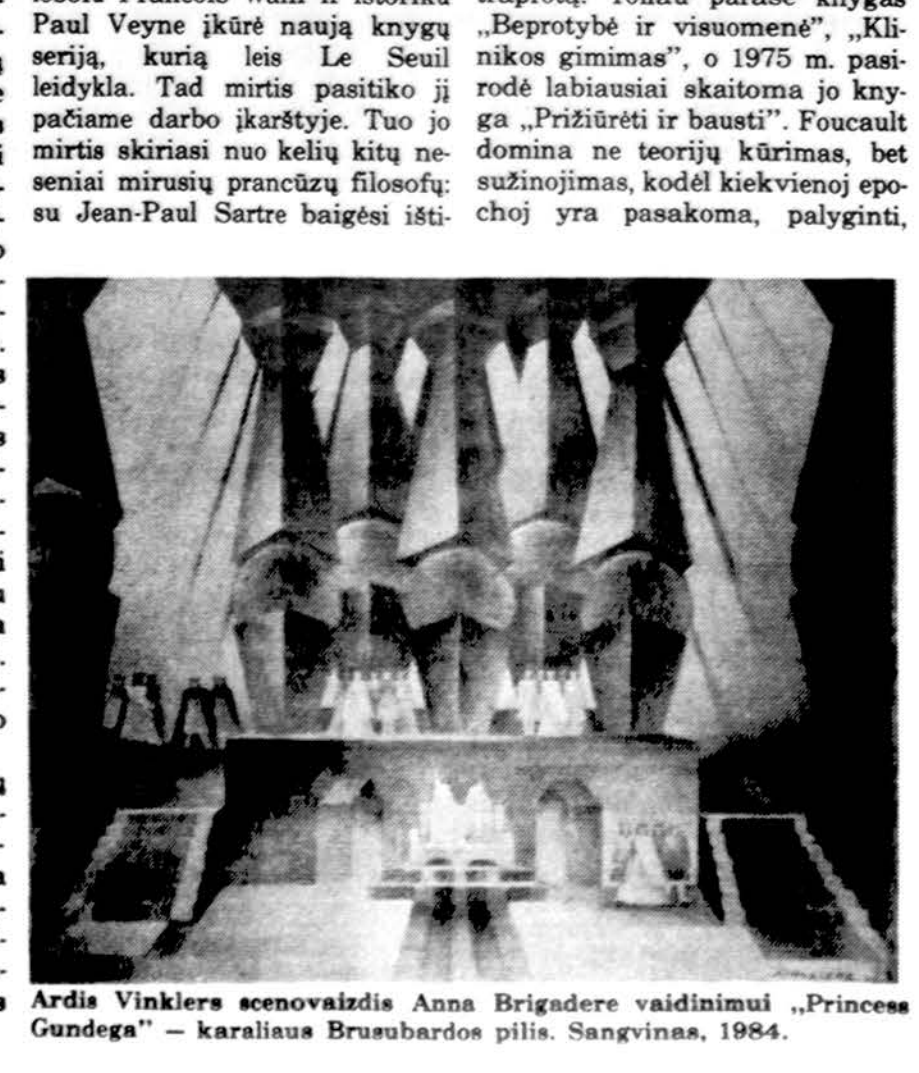
Šiuo metu pasaulyje Foucault vardas rišamas su asmens uždarmy, atbrojimo nuo visuo-menės ir baismės teorijomis, kas gal paaiškina juo susidomėjimą dabartinėje Lenkijoje. Savo pirmoju, 1954 m. pasirodžiusio knygoje „Psichologija ir protinės ligos“ Foucault (pats studijavęs psichologiją) klausia, ar ne tik protas, klasikiniame amžyje save pastatęs gamtos centre, bus iššaukęs beprotiškę kaip konostrapta. Toliau parašė knygas „Beprotybės ir visuomenė“, „Klinikos gimimas“, o 1975 m. pasirodė labiausiai skaitoma jo knyga „Prijūrtėti ir bausti“. Foucault domina ne teorių kūrimas, bet sužinojimas, kodėl kiekvienoj epochoj yra pasakoma, palyginti,

NAUJI LEIDINIAI

• World Literature Today, Volume 58, Number 2, Spring 1984. A Literary Quarterly of The University of Oklahoma. Editor: Ivar Ivask, 630 Parrington Oval, Room 110, Norman, Okla. 73019. Metinė prenumerata — 23 JAV dol., dvejiems metams — 40 dol., atskiras numeris — 7 dol. Šių dienų literatūros trimėnesinis žurnalas anglų kalba. Stam-buose didelio formato tomuose įvairgiai ir dalykiškai aptariamos dabartinės pasaulinės literatūros bendrosios kryptys ir paskiri rašytojai, spausdinamos naujų knygų recenzijos. Ir tokiu būdu apžvelgiama visų pasaulio kalbų naujausioji rašytinio žodžio kūryba. Šiame žurnalo numeryje lietuviškosios knygos recenzuojamos šios: Raimondo Kašausko „Unsere kleinen Suenden“ (Audronė E. Willeke), Leono Lėto „Trakas“ (R. Silbajoris), „Lituaišche Poesie aus zwei Jahrhunderten“, Vytautas Kubilius red. (Audronė B. Willeke), Bronio Railos „Raibos agavos“ (Vytautas Dukas).

„Draugo“ priedo pertrauka

Rugpjūčio mėnesį „Draugo“ šeštadienis priedas nešė. Pirmas poastoginis numeris bus 8 m. rugšėjo mėn. 1 d. ir bus skirtas 1983 metų sukilimui prisiminti bei nauja istorine medžiaga nušviesti.

Ardis Vinklers scenovaizdis Anna Brigadere vaidinimui „Princess Gunda“ — karaliaus Brusubardos pilis. Sangvinas, 1984.

Lituanistikos katedra pradeda darbą

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba su malonumu praneša lietuvių visuomenei, kad Illinois universitetas Chicagoje pakvietė profesorius dr. Bronių Vaškelį vadovauti Lituanistikos Katedrai. Profesorius Vaškelis pradės savo mokslinį darbą rugšėjo mėnesį kaip pirmasis šios katedros vedėjas.

Profesorius dr. Bronius Vaškelis gimė 1924 metais Lietuvoje. Toronto universitete, Kanadoje, 1958 metais gavo bakalauro laipsnį ir 1961 metais — magistro laipsnį. 1964 metais Pennsilvanijos universitete apgynęs disertaciją „The Language of Jurgis Baltrušaitis' Lithuanian Poetry“ gavo filosofijos daktaro laipsnį. Nuo 1963 metų profesoriavo Lafayette universitete Pennsilvanijoje. Lietuvių literatūros ir kitais klausimais bendradarbiavo lietuviškoje ir kitų kalbų spaudoje.

Jaunimo ir visuomeninėje veikloje Bronius Vaškelis reikiškes kaip lietuvių jūrų skautų vadovas, akademikas skautas, Kanados lietuvių studentų sąjungos pirmininkas ir 1959-63 buvo pirmosios Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdybos narys.

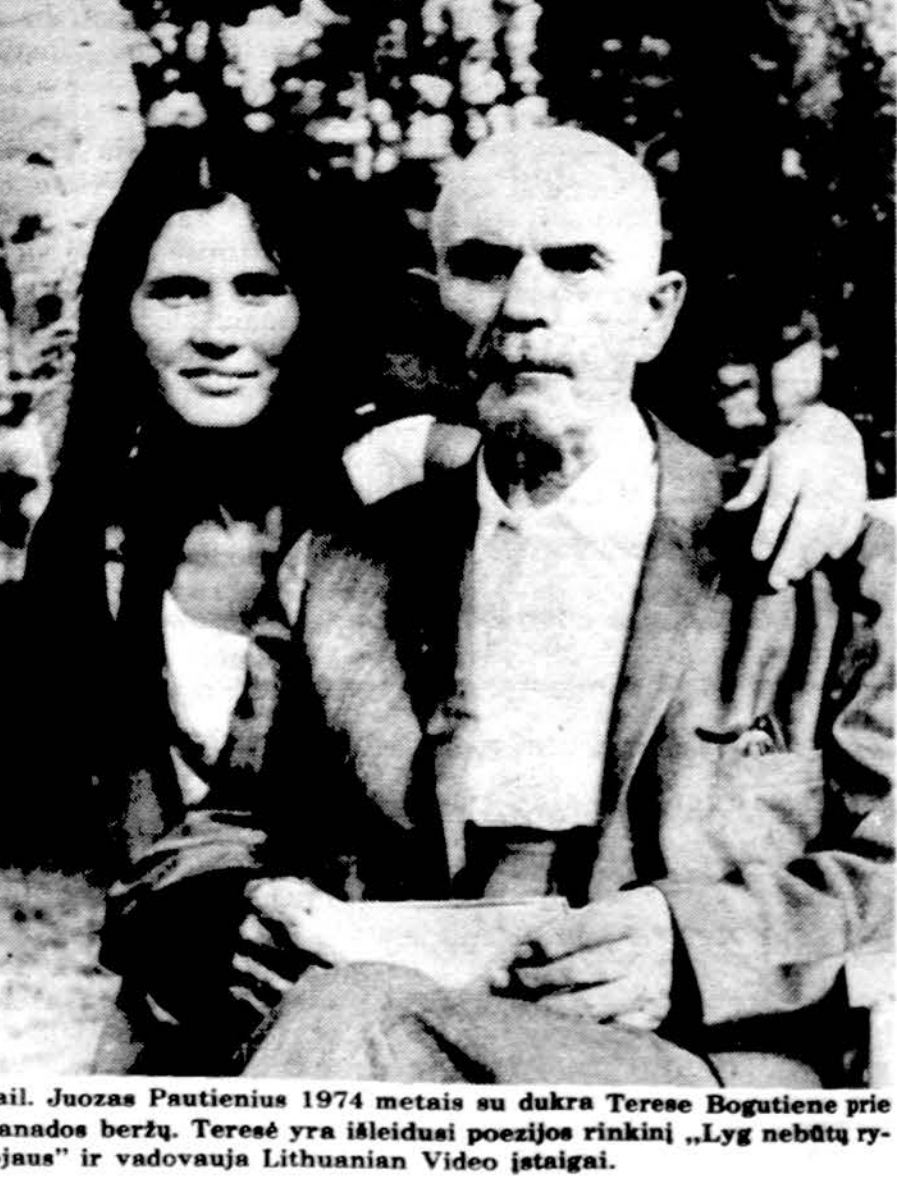
PLB valdybos pastangomis ir rūpesčiu 1981 metais įkurta ir pasaulio lietuvių parama per trejus metus ugdyta Lituanistikos katedra šiais metais tapo realybe. Tai didžiulis kultūrinis ir mokslinis laimėjimas lietuvių tautai, pasaulio lietuviams ir Lietuvai.

Naujas Zurlag teatras

Chicagoje, talkinant Metro ir Bailiwick teatrų štabams, įsteigė naujas Zurlag teatras (3730 N. Clark), kuris savo tikslus apibūdina: „Sudaryti sveiką ir skatinančią aplinką Chicago aktoriams“. Pirmam savo spektakliui pasirinko Columbia kolegijos dėstytojo Ken Presinzi romantišką komediją „Charm and Sell“. Autorius yra taip pat dėstytojas Northwestern teatro institute ir jo penketa dramų jau pasirinko savo repertuarui Northwestern universitetas. Si jo komedija vaizduoja įvairiausių nuotykių universalinėje parduotuvėje. Scenoje pasirodė net 17 personažų, labai skirtingų savo amžiumi ir charakteriu bei reikalavimais. Pardavėjai šokinėja tarp klientų aptarnavimo ir savitarpio intriųjų bei besikryžiuojančių meilų. Vaidinimo vyksmas labai gyvas, verticantis susidomėti ir nusikavoti. Aktorių kolektyvas labai įvairus. Daugiausia teatro studijas išėjusių Northwestern universitete: Candace Taylor, Patricia Acha, Ileen Getz, Mark Grinell ir aktorė Amy Meadows. Theresa Amy atėjusi iš Goodman dramos mokyklos, William Gallagher teatro studijas ėjęs Columbia kolegijoje. J. Pr.

Pomirtinė Juozo Pautieniaus paroda

Nedaug jau beliko mūsų senosios kartos meno veteranų, ir jų eilės kaskart retėja, lyg miškas paliestas kirvio. Į tą grupę įrašytas ir Juozo Pautieniaus vardas (1900-1978). Miršis nenusinešė visko: jį paliko mums dailininko gėles — paveikslus, kuriuos matysime šį rudenį Jaunimo centro Čiurlionio gal-

Dail. Juozas Pautienius 1974 metais su dukra Terese Bogutiene prie Kanados beržų. Teresė yra išeidusio poezijos rinkinio „Lyg nebūtų rytojau“ ir vadovauja Lithuanian Video įstaigai.

Mokslininko ryžtas

(Atkelta iš 3 psl.)
 čiai šaudė mūsų žmones, už daug mažesnius prasižengimus jų potvarkiams bei nusikaltimams be jokio teismo, be jokio nuodugnaus tardymo, be jokios apeliacijos teisės. Ir aš neturiu nė mažiausios abejonės, kad profesorius, slėpdamas žydų knygas ir sabotuodamas sąmoningai Gestapo potvarkį, rizikavo savo gyvenimu. Juk šaudė žmones vien už tai, kad neatidavė žydų baldų vokiečiams, kai žydai, kraustydami į geto, palikdavo kaimynams savo geresnius daiktus ar baldus. Juk šaudė žmones už visokius niekus.

Aprašiau šį, atrodo, tokį mažareikšmį atsitikimą. Bet jis yra reikšmingas savo informacija ateities istorikams, kurie rašys kada nors 20-to amžiaus Lietuvos istoriją. **Juk 20-to amžiaus Lietuvos istorija nėra parašyta.** Ir nors atskiri epizodai susilaukė jau gana gerų veikalų, bet trūksta dar sintetinio darbo, bendros apžvalgos. Ir aplamai, ar kas iš mūsų istorikų tai daro? Ar rašo? Apkantęs Izraelį 1983 metų gegužės — birželio mėnesiais, suzinoviau, kad prie Jeruzalės universiteto yra Istorijos institutas 20-to amžiaus žydų istorijai. Tad žydai daug laimingesni už mus. Aprašiau šį įvykį, kadangi mano turimomis informacijomis niekas iki šiol dar nėra to padaręs. Aš manau, kad net ir Vakaruose būtų gana sunku surasti tokį pasišventusį bibliotekos direktorių, kuris, rizikuodamas savo gyvenimu, gelbėtų jam patikėtą valstybės kultūros turtą, kaip tai padarė prof. Vaclovas Biržiška.

Turimomis, bet nepatvirtintomis žiniomis, po karo tas semiotikos rinkinys buvo perduotas Vilniaus universiteto mokslinei bibliotekai, kur jis iki šiol tebėra. Tačiau jo augimas ir papildymas naujais leidimais toli gražu negali prilygti tempams, kurie buvo išvystyti, kol buvo gyvas jo kūrėjas docentas a. a. Šapiro.

Prof. dr. Bronius Vaškelis

Santaros-Šviesos suvažiavimas

Trisdešimt pirmajame Santaros-Šviesos suvažiavime šių metų rugšėjo mėn. 6-9 d. Tabor Farm, Sodas, Mich., Petras Jonikas skaitys paskaitą apie „Kalbos ir tautos sąsają Europos istorijoje“, Antanas Prancėvičius apie „Oficialiąją ir neoficialiąją kultūrą“, Vytautas Kavolis apie „Nepriklausomo žmogaus problematiką naujojoje lietuvių istorijoje“, Viktorija Kašubaitė-Mairanga apie „Freiburgo dailes mokyklos įnašą lietuvių dailės istorijoje“.

Kritikams pokalbiams apie avangardinę literatūrą sovietinėje Lietuvoje pakviesti Violeta Kelertienė (proza), Kostas Ostrauskas (dramaturgija), Rimvydas Silbajoris (poezija). Bronius Vaškelis skaitys paskaitą „Siuolaikinis romanas: diskusija Lietuvoje“. Algis Mickūnas pateiks „Kritišką dabartinės Lietuvos filosofijos įvertinimą“.

Suvažiavimo metu bus Adonos Stempuzienės - Svedienės reičialis. Vyks Prano Lapės ir Romo Viešulo knygų iliustracijų paroda, bus pristatytos naujos knygos.